

UNIVERZITET U SARAJEVU
INSTITUT ZA HISTORIJU
KOMISIJA ZA IZBOR U NAUČNO ZVANJE
PREDMET: IZVJEŠTAJ KOMISIJE O IZBORU U NAUČNO ZVANJE

VIJEĆU INSTITUTA ZA HISTORIJU
UNIVERZITETA U SARAJEVU

Na osnovu Zakona o naučnoistraživačkoj djelatnosti („Službene novine Kantona Sarajevo”, broj 26/16) i Odluke Vijeća Instituta za historiju broj: 01-01- 685/21 od 10. 9. 2021. godine i saglasnosti Senata Univerziteta u Sarajevu, broj 01-17- 67/21 od 27. 10. 2021. raspisan je konkurs za izbor u naučno zvanje Naučni savjetnik za oblast starije historija (osmanski period - jedan izvršilac - u Institutu za historiju Univerziteta u Sarajevu.

Na osnovu konkursa objavljenog u dnevnom listu “Dnevni avaz”, dana 31. 12. 2021. i na web stranici Instituta za historiju za izbor u naučno zvanje naučni savjetnik za oblast starije historije u Institutu za historiju Univerziteta u Sarajevu, prijavila se jedna kandidatkinja, dr. Hana Younis, viši naučni saradnik u Institutu za historiju Univerziteta u Sarajevu.

Na osnovu člana 29. Zakona o naučnoistraživačkoj djelatnosti („Službene novine Kantona Sarajevo“ broj 16/06), i člana 106 Statuta Univerziteta u Sarajevu, Vijeća Instituta za historiju je na 15. redovnoj sjednici održanoj dana 24. 01. 2022. godine donijelo Odluku o imenovanju **Komisije za izbor u naučno zvanje** naučni savjetnik za oblast starije historije (osmanski period) – jedan izvršilac.

Komisija je imenovana u sljedećem sastavu:

1. dr. Zijad Šehić, redovni profesor na Filozofskom fakultetu, Univerziteta u Sarajevu, predsjednik
2. dr. Enes Pelidija, prof. emeritus Univerziteta Sarajevo, član
3. dr. Edin Radušić, redovni profesor na Filozofskom fakultetu, Univerziteta u Sarajevu, član

Odlukom koja je dostavljena članovima Komisije aktom Instituta za historiju broj 01-01-75/22 od 24. 01. 2022. godine, Komisiji je stavljeno u zadatak da, u skladu sa članom 29 Zakona o naučnoistraživačkoj djelatnosti Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“ broj 26/16), provede konkursnu proceduru izbora prema uslovima utvrđenim Zakonom i Pravilima, razmotri pristigle prijave na Konkurs, sačini izvještaj sa prijedlogom za izbor u naučno zvanje i dostavi Vijeću Instituta.

Nakon što je pregledala dokumentaciju i analizirala radove kandidata, Komisija Vijeću Instituta za historiju Univerziteta u Sarajevu podnosi sljedeći

IZVJEŠTAJ

Na Konkurs za izbor u zvanje naučnog saradnika objavljenom u dnevnom listu "Dnevni avaz" 31. 12. 2021. godine prijavio se jedan kandidat, dr. Hana Younis, viši naučni saradnik u Institutu za historiju, Univerziteta u Sarajevu. Uz prijavu na Konkurs kandidatkinja je dostavila svu potrebnu dokumentaciju (biografija, bibliografija, ovjerena kopija diplome o završenom studiju na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, ovjerena kopija diplome o stečenom zvanju magistra historijskih nauka, uvjerenje o stečenom zvanju doktora historijskih nauka, uvjerenje o prosjeku ocjena sa studija, postdiplomskog studija i doktorskog studija, dokaz o objavljenim radovima u vidu kopija i separata objavljenih radova, dokazi o učešću na domaćim i međunarodnim naučnim skupovima i uvjerenje o državljanstvu.

Kandidatkinja dr. Hana Younis je rođena 24. 12. 1976. godine u Sarajevu, gdje je od 1983. do 1991. godine završila osnovnu školu, a zatim gimnaziju od 1991. do 1995. godine. Na Odsjek za historiju Filozofskog fakulteta upisala se 1998. i 7. marta 2002. godine je završila studij odbranivši diplomski rad pod naslovom "Prosvjeta i kultura na stranicama lista Bošnjak". Godine 2003. je upisala Postdiplomski studij na Odsjeku za historiju na Filozofskom fakultetu u Sarajevu koji je okončala 10. 04. 2007. godine odbranivši magistarski rad pod naslovom "Svakodnevni život u Sarajevu u doba Topal-Osman paše 1861-1878. godine". Doktorsku disertaciju pod naslovom "Trgovačka elita u Sarajevu 1851-1878. godine" odbranila je 08. 11. 2012. godine.

Od 1996. do 1998. godine radila je u Arhivu RTV BiH, a od septembra 2003. do januara 2004. godine u Osnovnoj međunarodnoj školi u Sarajevu.

U Institutu za historiju Univerziteta u Sarajevu zaposlena je od marta 2003. do 2007. godine u zvanju stručni saradnik, a od 2007. do 2014. godine u zvanju viši stručni saradnik. U zvanje naučnog saradnika izabrana je 2014. godine. Od 2017. godine izabrana je u zvanje višeg naučnog saradnika.

Težište naučnog rada kandidatkinje dr. Hane Younis je bosanskohercegovačka historija u posljednjim decenijama osmanske uprave i u austrougarskom periodu, s posebnim osvrtom na društvenu historiju i historiju svakodnevnog života. U svojim istraživanjima pored

bosanskog jezika koristi engleski i arapski jezik (aktivno znanje) i turski jezik (pasivno znanje). Udata je i ima kćerku.

PRIKAZ POSLJEDNIH OBJAVLJENIH RADOVA

Kandidatkinja dr. Hana Younis je nakon izbora u zvanje višeg naučnog saradnika objavila dvije autorske knjige i jednu koautorsku, trinaest radova i dva prikaza.

Knjiga pod naslovom *Biti kadija u kršćanskom carstvu: Rad i osoblje šerijatskih sudova u Bosni i Hercegovini 1878-1914* (Sarajevo : Institut za historiju Univerziteta, 2021. ISBN - 978-9958-649-40-0 COBISS.BH-ID – 43445254), predstavlja pionirsko naučno djelo, koje koristeći bogatu arhivsku građu tematizira pitanje kadija i šerijatskih sudova tokom austrougarske uprave u Bosni i Hercegovini. Obima je 439 strana sa 796 napomena u ujednačenoj formi. Pored Uvoda, Zaključka, Priloga Popisa korištenih izvora i literature, indeksa imena i geografskih pojmova, knjiga je strikturirana iz četiri osnovne cjeline u kojima su predstavljeni formiranje i rad šerijatskih sudova kao i rad njihovog osoblja predstavljen na osnovi dostupne arhivske građe.

U prvoj tematskoj cjelini pod naslovom *Šerijatski sudovi u Bosni i Hercegovini na razmeđu Carstava* (str. 23-72), kandidatkinja temeljito, koristeći bogat arhivski materijal, tematizira pitanje kadija i šerijatskih sudova tokom austrougarske uprave u Bosni i Hercegovini od 1878. do 1918. godine. Ukazuje na činjenicu da u 19. stoljeću dolazi do reforme sudskog sistema u Osmanskom Carstvu i dolazi do višestepenosti i u Sarajevu kao i u ostatku Carstva te počinju da se formiraju i građanski sudovi, strukovni sudovi, kada kadije gube određene ovlasti nad nekim parnicama. Međutim, oni su još uvijek bili glavni u svakom sudu bez obzira kako se sud nazivao. Do okupacije Bosne i Hercegovine uspostavljen je Trgovački sud, Građanski sud i Šerijatski sud. Dolaskom Austro-Ugarske došlo je do formiranja Vrhovnog šerijatskog suda koji je bio nastavak tog stepenovanja u pravnom sistemu. Cilj koji je kandidatkinja dr. Hana Younis zacrtala u tom poglavlju je da kroz tekst približi realnu sliku života i rada osoblja šerijatskih sudova u jednom veoma burnom periodu, gdje su oni kao predstavnici islama postali dio državne službe jedne kršćanske monarhije. Stoga je predmet istraživanja usmjeren ka radu šerijatskih sudova u praksi i životu njihovog osoblja, u periodu kad oni u svojoj domovini predstavljaju nešto *nepoželjno*. Kandidatkinja navodi da je temu bilo nemoguće sagledati bez komparativne, analitičke i

statističke metode. Tim metodološkim pristupom tema je koliko je to moguće s obzirom na dostupnu građu, autentično sagledana i zaokružena. Glavni zadatak istraživanja kandidatkinje dr. Hane Younis predstavlja rad šerijatskih sudova, ali iz jedne druge perspektive, svakodnevnne, kroz dokumente, konkretne brojke i lične zapise osoblja. Tvrdi da upoznati šerijatske sudove bez poznavanja kadija, vježbenika, pisara iz historijskog aspekta je nemoguće. Njihova uloga, položaj i odnos prema svakodnevnim društveno-političkim promjenama jeste realna slika rada i života obrazovanih muslimana u tom burnom periodu. Teme poglavlja i analize u tekstu nametnute su arhivskom građom koja je u svom obilju sama ukazivala na mnogobrojna pitanja iz jednog potpuno novog ugla. U tekstu kandidatkinja je nastojala da osvijetli njihov rad i život prvih godina od dolaska, Austro-Ugarske, koja je Carigradskom konvencijom preuzela obavezu da neće dirati u ovlasti sultana, posebno kada su u pitanju bili muslimani i ona zaista nije dirala u Šerijatske sudove, oni su ostali. Međutim, do 1883. godine kada Austro-Ugarska zvanično proklamuje naredbu o djelokrugu Šerijatskih sudova u Bosni i Hercegovini ona je uspjela da osoblje Šerijatskih sudova prilično raščisti. Nakon okupacije u Bosni i Hercegovini je djelovalo 48 šerijatskih sudova, a vremenom njihov broj se povećao na 53, koliko ih je dočekalo Prvi svjetski rat 1914. godine.

U drugoj tematskoj cjelini pod naslovom *Rad šerijatskih sudova* kandidatkinja daje sliku o šerijatskim sudovima kroz konkretne primjere. Ta tematska cjelina je predstavljena u tri poglavlja koja se tematski nadopunjuju. U prvom poglavlju pod naslovom *Ovlasti i dileme* kroz dokumente kandidatkinja ukazuje na činjenicu koliko je konfuzija u oblasti šerijatskih sudova postojala u vrijeme austrougarske uprave. Posebnu pažnju kandidatkinja je posvetila pitanju kako je to izgledalo iz ugla stranki kroz pitanja porodičnog prava a posebno sklapanja braka, nasljedstva, legalizacije potpisa ali i ostalih problema. Kroz ta pitanja kandidatkinji se nametnuo odgovor koliko su ovlasti bile ograničene šerijatskim a koliko državnim pravilima. Rad šerijatskih sudova i njegovog osoblja regulisan je naredbom Zemaljske vlade objavljenom 1. maja 1883. godine. Tom naredbom tačno su definisane nadležnosti šerijatskih sudova kojima je povjerena sudska jurisdikcija nad pitanjima iz porodičnih odnosa, od vjenčanja, razvoda do dužnosti i prava djece, zatim prava nakon smrti, kao i pitanje mentalne sposobnosti poput rasipništva, maloumnosti, pitanje tutorstva... Posebno važno pitanje bila je analiza vjenčanja i razvoda u šerijatskim sudovima, koja daje jasan znak promjena i uticaja svakodnevnih problema nastalih pod određenim okolnostima koje su se dešavale u Bosni i Hercegovini. Primjer koji se navodi za Cazin je bio svjedocanstvo tih promjena, gdje se broj razvoda 1913. godine povećao za deset puta.

U trećoj tematskoj cjelini pod naslovom *Šerijatski sudovi kroz brojke* pokazatelj je djelatnosti sudova kroz konkretne godišnje tabele. U poglavlju *Iskazi kao ogledalo rada šerijatskih sudova* posebno su izloženi *Glavni poslovni iskazi kotarskih ureda* kao šerijatskih sudova koji detaljno pokazuju da izvori sudske provenijencije predstavljaju neiscrpan, jedinstven i važan historijski izvor koji je bio često zapostavljan. Kandidatkinja zaključuje da su zbog mnogobrojnih obaveza ali i nemarnosti osoblja pojedini godišnji iskazi bili pogrešni pa je trebalo ukazati gdje su takve greške učinjene. Da bi se dobila jasnija slika kandidatkinja je posebno prezentirala tabele, koje predstavljaju jasan pokazatelj rada i učinkovitosti svih šerijatskih sudova u period austrougarske uprave.

U četvrtoj tematskoj cjelini pod naslovom *Osoblje, kadije i vježbenici i pisari* u pet poglavlja su predstavljeni predstavnici šerijatskih sudova: Osoblje šerijatskih sudova, Prava osoblja šerijatskih sudova, Udruženja šerijatskih sudova, Pod lupom i Zaposlenici šerijatskih sudova, u kojima se daje slika o životu kadija i vježbenika i pisara, stavljajući u prvi plan njihova prava i obaveze. Kandidatkinja traga za odgovorom na pitanje kakva su bila njihova prava i obaveze, način na koji su se zapošljavali, uslovi koje su morali ispunjavati te šta se desilo sa naslijeđenim osobljem iz osmanskog perioda. Kada je riječ o pravima posebno važno pitanje je bilo kolike su imali plate, a za to je bilo potrebno izvršiti komparaciju sa drugim osobljem. Pored plata, važno pitanje je predstavljao i odlazak u penziju i regulisanje naslijeđa. Kandidatkinja dr. Hana Younis ukazuje na pravo osoblja da se posebno organizuje u okviru udruženja šerijatskih sudova. Obzirom na sistem državnih službenika i osoblja šerijatskih sudova kao njihovog dijela nametnulo se i pitanje njihovog kažnjavanja. Četvrto poglavlje je posebno važno jer sadrži imena cjelokupnog osoblja šerijatskih sudova u periodu od 1878. do 1914. godine, počevši od kadije pa do dnevničara.

U ocjeni knjige treba naglasiti da je napisana stručno, uz pridržavanje naučno-stručnih kriterija. Strukturirana je iz tematskih cjelina koje omogućavaju kompleksno sagledavanje razmatrane teme. Korišteni su referentni izvori i literatura, što je omogućilo kandidatkinji da tekst bude zasnovan na vjerodostojnim činjenicama. Kandidatkinja se dosljedno pridržava razmatrane teme, odnos naslova i sadržaja je usklađen, a terminologija koju je koristila primjerena je naučnom radu. Knjiga predstavlja značajan doprinos izučavanju pravne i socijalne historije Bosne i Hercegovine, a ujedno i inicira potrebu drugih kompleksnijih istraživanja koje se odnose na istu tematiku.

Knjiga kandidatkinja dr. Hane Younis pod naslovom *Svakodnevni život u Sarajevu (1850-1878)*, Centar za osmanističke studije, Sarajevo, 2019, 244 str.: Anali Gazi Husrev-begove biblioteke. ISSN 0350-1418. - Knj. 40 (2019), str. 383-387 COBISS. BH-ID, 4323846 **Link(-ovi):**<https://anali-ghb.com/index.php/aghb/article/view/631/1220>) predstavlja izmjenjeni magistarski rad pod naslovom *Svakodnevni život u Bosni i Hercegovini u vrijeme Topal Osman paše 1861-1869*. Kandidatkinja u knjizi vrši rekonstrukciju svakodnevnog života stanovnika Sarajeva promatranog kroz nekoliko segmenata. Djelo je nastalo na osnovu uvida u arhivsku građu Arhiva Bosne i Hercegovine i Historijskog arhiva u Sarajevu, koji posjeduju porodične i privatne zbirke dokumenata starih sarajevskih porodica. Veliki broj podataka pružila je memoarska građa i lokalna štampa, poput *Bosanske vile* i *Sarajevskog lista*.

Prvo poglavlje nosi naziv *Kroz grad i mahale* (str. 15-24), u kojem kandidatkinja predstavlja kratku historiju Sarajeva, počevši od vakufname Isabega Ishakovića, nastavljajući sa opisom razvoja grada kroz 16. stoljeće, te do upada Eugena Savojskog sa svojom vojskom u Sarajevo. U tom poglavlju kandidatkinja dr. Hana Younis predstavlja različite podatke o broju stanovnika u 19. stoljeću, smatrajući da su zvanični podaci nepouzdana zbog neredovnog objavljivanja, a da su proračuni stranaca netačni. Ipak, u tom periodu broj stanovnika Sarajeva se povećava, što je ujedno mijenjalo i socijalnu strukturu stanovništva, a što je uslovljeno započetim reformama u Osmanskom Carstvu. Od sredine 19. stoljeća kada je pitanje raspada Osmanskog Carstva ušlo u akutnu fazu, porastao je interes evropskih država za Bosnu i Hercegovinu. Posljedica te nove politike bilo je otvaranje konzulata evropskih država u Bosanskom ejaletu. Poseban interes za njen teritorij pokazivala je Austrija koja je u Sarajevu otvorila generalni konzulat. Od tada se u zemlju upućuju vojni i politički stručnjaci, novinari, putopisci, uhode..., sa zadatkom da upoznaju i opišu zemlju, i pridobiju stanovništvo za svoju politiku. Na tim putovanjima oni otkrivaju jedan novi svijet – život ljudi pretočen u orijentalnu egzotiku, omeđen starim historijskim okvirima, slikajući i nudeći živom rječju jedno svjedočanstvo o tom vremenu i prostoru. Kandidatkinja ukazuje da je u posljednjim decenijama osmanske uprave došlo do ubrzanog razvoja grada Sarajeva kao i do modernizacijskih promjena u svim sferama javnog i privatnog života. To je bio period izgradnje puteva, uspostave telegrafskih linija, izgradnje prve dvije bolnice, vojne i civilne, kao i reforme školstva. Značajan pomak napravljen je otvaranjem prve štamparije i početkom izlaska prvih novina kada izlaze listovi *Bosna*, kao zvanični list, *Bosanski vjestnik*, a zatim i *Sarajevski cvjetnik*, a sa time Bosna i Hercegovina postaje integralni dio evropske publicistike. U gradu je došlo do značajnih promjena: stigla je prva šivaća mašina, otvorena je prva pivara, kao i fotografska radnja. Iz sredstava vakufa Gazi Husrev-bega otvara se

muvekithana, a iste godine otvoren je i menafi sanduk kao potpora siromašnim građanima. Kandidatkinja ukazuje na činjenicu da se Sarajevo vrlo brzo pretvaralo u modernu prijestolnicu. S tim u vezi navodi radnje i izume koji su došli u grad i koji su doprinijeli njegovom bržem razvoju, kao što su fotografska radnja, fabrika sirćeta, hemijska čistionica, banka, električna mašina za šivanje... Sve te promjene su u znatnoj mjeri uticale i na svakodnevni život Sarajlija.

U drugom poglavlju pod naslovom *Privatni prostor* (str. 27-37), kandidatkinja dr. Hana Younis se bavi opisom enterijera stambenog objekta u Sarajevu sa kraja 19. stoljeća. Svaka kuća dijelila se na tri prostora: kuća kao objekat stanovanja, avlija i bašča, s tim dakandidatkinja vrši podjelu prostora na još po dva osnova. Prvi je spolni, to jeste na mušku i žensku cjelinu, koji se još nazivaju haremluk i selamluk. Druga podjela je bila po namjeni, koji se dijele na prostor za rad, stanovanje i uživanje. Unutar stambenog prostora, kandidatkinja ukazuje na težnju tadašnjeg društva za privatnošću. U sklopu privatnog nalazila se avlija i bašča, koji su bili izuzetno važan prostor za sve članove porodice. Visina kuće zavisila je od imovinskog stanja vlasnika. Međutim, pod uticajem novih trendova u društvu, jedan dio bogatijih građana, a posebno novonastala trgovačka elita, počinje sa gradnjom objekata po uzoru na evropske kuće.

U trećem poglavlju pod naslovom *Porodica* (str. 39-58), kandidatkinja dr. Hana Younis traga za odgovorom na pitanjenje ko je predstavljao porodicu, koliko članova je imala u prosjeku, te kakvi su bili odnosi unutar nje? U Sarajevu porodica je, bez obzira na vjersku pripadnost, živjela po vjerskim zakonima koji su bili isprepleteni sa lokalnim običajima. Da bi dobila podatke o prosječnom sastavu sarajevske porodice, kandidatkinja analizira popis stanovnika iz 1867. godine, na osnovu kojeg utvrđuje da u Sarajevu preovladava osnovna porodica, čiji sastav čine roditelji i malodobna djeca. Kandidatkinja ukazuje na tradicionalno shvatanje društvenih odnosa, što je podrazumijevalo spolnu podjelu na muški i ženski svijet. Muškarac je bio glava kuće, dok se od žene očekivalo da bude strpljiva. Odnosi u porodici bili su regulisani običajima i strogo su se poštovali, intima supružnika se nije javno pokazivala, a poštovanje je predstavljalo jedini osjećaj koji se ispoljavao pred drugim osobama. Odnos roditelja i djece nije se mnogo razlikovao, poštovanje je uvijek bilo isticano javno i privatno.

U četvrtom poglavlju pod naslovom *Brak* (str. 61-86) kandidatkinja dr. Hana Younis analizira način na koji je novopridošlo stanovništvo stranog porijekla nesvjesno mijenjalo tradicionalni način stupanja u brak. Da bi se dvoje ljudi vjenčalo, bilo je potrebno proći proces od upoznavanja ili odabira momka i djevojke putem ašikovanja, zatim je slijedio

dogovor porodica putem provodadžisanja, što je spadalo u tradicionalni koncept sklapanja braka. Međutim, pred kraj osmanske uprave u svakodnevnicu je došlo do određenih promjena. Poštivanje tradicije prilikom sklapanja braka bilo je rjeđe, a lični izbor bračnog partnera sve prihvatljiviji, što je bilo po uzoru na stanovništvo stranog porijekla. U ovom periodu novinu je predstavljalo slanje pozivnice za prisustvovanje svadbi. Vjenčanje se obavljalo pred kadijom ili u crkvi. Kada je u pitanju razvod braka, kandidatkinja ukazuje da su bračne zajednice najčešće prekidane smrću jednog od supružnika. Sklapanje braka bio je izuzetno važan događaj u životu kako mladenke tako i mladoženje, ispunjenje određenog cilja, ali i obaveze. Iako je sklapanje braka predstavljalo privatnu sferu sa izuzetno izraženom tradicionalnom osnovom, u posljednjim decenijama osmanske uprave dolazilo je i do promjena, pa je postojao tradicionalni i moderni način sklapanja braka. Tradicionalni se odnosio na raspored etapa koje su dovodile do samog čina vjenčanja, tj. ašikovanje, provodadžisanje i čin vjenčanja. Moderni brakovi su se sklapali na drugoj osnovi, svidanja i ličnog izbora bez uplitanja porodice ili provodadžike. U praksi su postojali i prisilni brakovi sklopljeni pod prisilom društvene zajednice, a kao rezultat otkrivanja vanbračne zajednice. To je bilo u suprotnosti sa načinom života građana Sarajeva, pa su takve zajednice prijavljivane nadležnom vjerskom poglavaru od strane samih komšija, a nakon toga i konzulatima kao njihovim zastupnicima pred vlastima.

U petom poglavlju pod naslovom *Odijevanje* (str. 89-103), kandidatkinja ukazuje na činjenicu da je garderoba bila ogledalo društvenog statusa, vjerskog opredjeljenja, čistoće i ukusa. Kada se govori o odijevanju u posljednjim decenijama osmanske uprave u Sarajevu onda se može reći da je sva šarolikost vjerskih, običajnih i stranih uticaja jasno bila uočljiva u tom segmentu. Preko oblačenja vidjelo se koliko je uticaja ostvarila zapadno-evropska moda i kako je na ulicama polahko preuzimala primat. Staleška pripadnost imala je ipak ključnu ulogu u posjedovanju garderobe i njene vrijednosti. Sastavni dio ženske garderobe bio je nakit koji je ujedno bio odraz bogatstva kuće iz koje je osoba dolazila. I pored skromnog oblačenja van kuće, bogatije žene su bile raskošno obučene prilikom ženskih sijela i u kućama. Odjeća je bila odraz bogatstva njenog vlasnika, ali i staleške pripadnosti. Satovi, naočale i ambrele postepeno su postajali uobičajeni, a najuočljiviji detalji alafranka garderobe bili su kundure i odijelo. Ipak, ne treba zanemariti činjenicu da je, i pored sveprisutnije evropske mode, orijentalno-tradicionalna nošnja bila prisutna i dominantna i u narednim decenijama. Vladajuće elite su u nekoliko navrata donosile odredbe koje govore šta određeni dio društva smije, odnosno ne smije, nositi od odjeće. Jedan od razloga za ovakve poteze je što se na ulicama Sarajeva sve više primjećivala zapadna moda, a u tom periodu kapa je bila obavezni odjevni predmet, jer su se po njenom obliku raspoznavali pripadnici različitih konfesija.

O kulturi ishrane s kraja osmanske uprave razmatra se u šestom poglavlju koje nosi naziv *Prehrana* (str. 105-115). Kandidatkinja dr. Hana Younis ukazuje na činjenicu da je u drugoj polovini 19. stoljeća svaka kuća u Sarajevu imala poseban prostor za kuhanje, koji se nazivao mutvak. U gradu su se, također, nalazile aščinice i pekare, gdje su stanovnici mogli peći pite ili hljeb koje bi pripremili u svojim kućama. U toku dana služena su dva obroka, jedan oko podne, a drugi je postavljan navečer, iza akšama. Na kraju poglavlja kandidatkinja zaključuje da se način ishrane i vrsta jela iz druge polovine 19. stoljeća nije mnogo razlikovao od ranijeg perioda.

U sedmom poglavlju pod naslovom *Kod berbera i hećima* (str. 117-134) kandidatkinja tvrdi da se liječenje u Bosni vršilo u organiziranim zdravstvenim ustanovama uz pomoć hećima, zatim kod narodnih doktora u berbernicama i apotekama, te na tradicionalni način vraćanjem. U Sarajevu je 1866. godine otvorena *varoška* bolnica, a u grad su došli strani doktori. Privatne vizite i liječenje u banjama je bila novost što se pojavljuje u tom periodu. Ipak, „moderno liječenje“ je za veći broj Sarajlija bilo skupo, te se zbog toga i dalje koriste usluge narodnih doktora. Prva savremena apoteka u gradu otvorena je sredinom 19. stoljeća, a njihove preteče bile su atarske apoteke u kojima se moglo kupiti ljekovito bilje, masti i pilule. Osim toga kandidatkinja se u ovom poglavlju osvrnula i na mnoga sujevjerja koja su uticala na život građana Sarajeva.

U osmom poglavlju pod naslovom *Druženja i zabave* (str. 137-156), kandidatkinja analizom raspoloživih izvora promatra druženja i zabave kao odraz društvenog života, podijeljene na tradicionalni i moderni način. U prvi su spadali teferiči, sijela te gledanje karađoza i pehlivana. Moderne zabave su organizirali visoki činovnici osmanske uprave i strani konzuli koji su ujedno bili i gosti tih zabava. Pored zabava navečer uz igru i ples organizirani su i banketi i maskenbali, a druženja su sve više poprimala obilježje zapadnih. Osim toga, stanovništvo je slavilo i državne praznike kojima su smatrani rođenje nekog od djece sultana ili sultanov rođendan, kao i dan stupanja sultana na prijestolje. Tada je grad bio svečano ukrašen, a slavlje je trajalo tri dana. Kandidatkinja posebno ukazuje na činjenicu da su kafane predstavljale nezaobilazan segment života u gradu, jer su se u njima sve novine saznavale. U gradu su se počele otvarati i kafane sa bilijarom i igrama na sreću, Najpoznatija kafana je bila Šabanova, na samom ulazu u grad sa istočne strane i tu su se mogle saznati prve vijesti od ljudi koji su dolazili u Sarajevo.

U devetom poglavlju pod naslovom *Svakodnevni problemi* (159-187) kandidatkinja dr. Hana Younis tretira tamnu stranu sarajevske svakodnevnice. Neminovna posljedica razvoja

grada je bila pojava mnoštva ljudskih poroka kao što su bile kocka i prostitucija. Ubistva i prevare su bile pojave prisutne u gradu ali nisu bile česte. Probleme u gradu kandidatkinja dijeli na one koji su nastali zbog imovine, svađe, zatim uvrede časti, nepoštivanja uličnih propisa, te prevare, krađe i ubistva. Ukazuje da je većina stanovnika imala imovinske probleme, koji su se mogli desiti zbog zloupotrebe u plaćanju taksi nakon smrtnog slučaja u porodici i radi nesuglasica oko podjele naslijeđa. Na osnovu kasam deftera ukazuje na teške slučajeve spora, zbog čega su neke porodice ostajale i bez krova nad glavom. Da ne bi došlo do takvih problema, pisale su se vasijetname i vakufname. U poglavlju je ukazano i na druge probleme kao što su krađe, a najčešće su se krale domaće životinje, novac i posuđe. Posebno mjesto sarajevske svakodnevnice zauzimale su prevare napravljene uzimanjem na veresiju ili zaduživanjem, kojim su se koristili svi stanovnici grada.

U desetom poglavlju pod naslovom *Prirodne nepogode* (str. 189-194), kandidatkinja govori o problemima u Sarajevu, koji nisu bili izazvani ljudskim nemarom, već prirodnim promjenama. Požari su bili naročito u zimskom periodu dosta česti pa su zbog toga vlasti poduzimale mjere opreza. Građani su bili savjetovani da čiste svoje dimnjake i cijevi, te da oko peći ne drže ništa što je lahko zapaljivo. Kuće su bile građene od drveta, zbog čega je požar mogao izbiti jako brzo. Da bi se to spriječilo, prvi sprat se zidao kamenom, ali to nisu mogli priuštiti svi građani. Druga prirodna nepogoda koja je mogla zadesiti grad bila je poplava, ali one su bile dosta rijetke. U posljednjim decenijama osmanske uprave u Sarajevu je bilo desetine manjih i jedan katastrofalni požar 1852. godine, kada je gotovo cijela čaršija izgorila. Poplave su bile rjeđe, a zemljotresi su bili manje jačine.

Na kraju knjige nalaze se popisi korištenih izvora i literature, skraćenica, te popis deset priloženih fotografija, indeks ličnih imena, indeks geografskih pojmova, te podaci o autorici.

Međunarodni centar Kralj Abdullah bin Abdulaziz za arapski jezik u Rijadu među svoje vodeće ciljeve ubraja proučavanje zastupljenosti arapskog jezika u svijetu i u tom smjeru polazeći od percepcije jezičke stvarnosti u svakoj zemlji usmjerava sve svoje naučne projekte i programe uz saradnju sa stručnjacima, istraživačima i kompetentnim institucijama za sagledavanje stanja arapskog jezika u svijetu. Centar je u Bosni i Hercegovini realizirao nekoliko programa. Taj cijeli projekat u Bosni i Hercegovini vodila je dr. Hana Younis, koja je bila koordinator projekta i svojim zalaganjem uveliko doprinijela uspjehu procesa nastajanja tog djela. Svojim sadržajem knjiga predstavlja jedinstveno ostvarenje u arapskom svijetu, i u bibliotekama ispunjava veliku prazninu s kojom su se susretali istraživači.

Kandidatkinja dr. Hana Younis je osim toga bila i autor tri dijela teksta: *Arapsko pismo.bosanski jezik arebica* (str. 121- 145); *Najznačajnije institucije koje se bave arapskim jezikom u Bosni i Hercegovini* (str. 177-181); U prilogu *Najznačajniji znanstvenici i radnici koji se bave arapskim jezikom u Bosni i Hercegovini* (str. 183-189), pored naučnih radova u knjizi su zabilježene institucije koje se bave podučavanjem arapskog jezika u Bosni i Hercegovini, kao i kontakti najznačajnijih stručnjaka za arapski jezik iz akademske zajednice i svi oni koji se u okviru svojih ustanova bave arapskim jezikom na posredan i neposredan način.

Radovi objavljeni u izbornom periodu

Kandidatkinja dr. Hana Younis je u izbornom periodu objavila trinaest naučnih radova i dva prikaza. U članku pod naslovom *The Image Of Women Life Through Documents Of The Sharia Court In Sarajevo 1878-1914.*, u: *Journal of Balkan studies*, 2 (1), 2022, 1-20 dostupan na https://balkanjournal.net/wp-content/uploads/2021/10/JBS-3.-sayi-The-Image-Of-Women-Life-Through-Documents-Of-The-Sharia-Court-In-Sarajevo-1878-1914-Hana-Younis_3.pdf u prevodu: *Slika žene kroz dokumente šerijatskog suda u Sarajevu 1878-1914*), kandidatkinja kroz dokumente šerijatskog suda u Sarajevu oslikava život žene i ukazuje na razloge njenog pojavljivanja pred kadijom. U tekstu se analiziraju dostupni dokumenti u kojima su žene tužiteljice ili tužene, te kroz njihove konkretne primjere kandidatkinja pokušava ukazati na ključne promjene koje su uticale na svakodnevnicu, posebno, muslimanskih žena u periodu austrougarske uprave. Rad također donosi vrlo vrijedan tabelarni prikaz, tj. tačne podatke o broju vjenčanih i razvedenih slučajeva u šerijatskom sudu u Sarajevu u periodu 1885. do 1907., kao i tokom 1911. i 1913. godine. Posebna pažnja posvećena je razvodima, pravu na ličnu imovinu, pravu na skrb i alimentaciju. Navedeni primjeri jasno pokazuju da je pred šerijatskim sudom u Sarajevu, kao i u drugim mjestima u Bosni i Hercegovini, žena bila jedna od stranki šerijatskih sudova iz mnogobrojnih razloga koje su nametale svakodnevne potrebe i uslovi života. Iako je svaka žalba specifična može se tvrditi da navedeno u njima dosta detaljno ukazuju na odnose u braku, razna fizička i materijalna zlostavljanja ali i na položaj žene uopšte. Kandidatkinja tvrdi da dokumenti svjedoče da je značajan broj žena bio primoran suprotstaviti se dotadašnjoj praksi i ustaljenim običajima te da su imale hrabrosti, bez obzira na presudu kadije, nastaviti živjeti i raditi onako kako su one smatrale da je ispravno. Ozbiljnu poteškoću predstavljala je činjenica nepostojanja jasne granice ovlasti šerijatskih sudova te su se žene za

bračne probleme trebale obraćati kadiji koji je donosio odluku u tom domenu dok su za pitanja imovine bile potrebne presude sudije kotarskog suda. To je u mnogome otežavalo i odugovlačilo njihovu borbu za prava. Kadije su također donosili odluku o rasipništvu, maloumnosti, davali potvrde o sklopljenom braku, dozvole za vjenčanja, proglašavali punodobnim te sastavljali vasijetname i vakufname. Dokumenti drugih šerijatskih sudova kao i Vrhovnog šerijatskog suda jasno ukazuju da su žene bile učesnici drugih, višegodišnjih imovinskih i nasljedjenih parnica ali da su se pred sudom pojavljivale i kao svjedoci po raznim pitanjima.

U radu pod naslovom *Otvaranje i rad muslimanskih čitaonica u manjim mjestima Bosne i Hercegovine početkom 20. stoljeća* (Bosniaca : časopis Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine. ISSN 1512-5033. - God. 26, br. 26 (2021), str. 89-111 <http://bosniaca.nub.ba/index.php/bosniaca/article/view/495> DOI), na osnovu arhivske građe, relevantne štampe i literature kandidatkinja analizira način otvaranja muslimanskih kiraethana širom Bosne i Hercegovine početkom 20. stoljeća. Traga za odgovorom na pitanje pod kojim uslovima su se otvarale kiraethane, kakva pravila su imale, koje ciljeve te koliko je vlast nadzirala njihov rad. Posebna pažnja je posvećena kiraethanama u manjim mjestima gdje su one predstavljale centar svih društvenih dešavanja. Kiraethane nisu bile samo preteča biblioteka i čitaonica, one su najčešće u samom sastavu imale i druge sekcije poput muzičke i antialkoholne. Kandidatkinja također posebno analizira unutrašnje odnose na koje je uticalo političko stanje u zemlji te lični animoziteti uprave, ali i članova.

U članku pod naslovom *Nemuslimani pred kadijom nakon 1878. godine* (Zbornik radova međunarodne naučne konferencije. Prijelomne godine bosanskohercegovačke prošlosti, Institut za historiju Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo 2021. ISBN 978-9958.649-38-7 knjiga 1 Cobiss BH 43313158, str. 257-274) kandidatkinja dr. Hana Younis na osnovu izvorne arhivske građe pokazuje kakav je bio odnos domicilnog nemuslimanskog stanovništva prema novim zakonskim odredbama uspostavljenim nakon okupacije Bosne i Hercegovine 1878. godine. Traga za odgovorom na pitanje koliko je ta godina mogla biti prekretnica i promijeniti tradiciju i običaje stanovništva u Bosni i Hercegovini. Ukazuje na pitanja koje nemuslimani rješavaju pred kadijama i zašto oni traže rješenja baš pred njima kada je nova vlast nakon okupacije formirala nove sekularne sudove. Kroz konkretne primjere nekoristene arhivske građe, kandidatkinja ukazuje na praksu nemuslimana da svoje probleme rješavaju pred kadijom a ne pred sudijom. Analiza dokumenata ukazuje da su nemuslimani pred kadijom nakon 1878. godine predstavljali realnu pojavu duže od jedne decenije. Slučajevi koje je kandidatkinja rekonstruisala kroz arhivsku građu pokazuju da su nemuslimani imali

pravo isključivo ličnog izbora koje su koristili, insistirajući da svoj problem povjere šerijatskom sudiji, iako se u mnogim slučajevima nije radilo čak ni o privatno porodičnim problemima. Te tužbe i parnice se mogu podijeliti na materijalne, porodične, ostavinske i ostale, u koje su spadale krađe, tužbe za prevare prilikom ortakluka, kao i prelazak na islam.

U članku pod naslovom *Iskaz o ostavinama kotarskog šerijatskog suda u Gračanici iz druge polovine 1889. godine*, Gračanički glasnik. Časopis za kulturnu historiju, Monos, Gračanica, Godina XXVI, Broj 51, maj 2021. 81-93 UDK 930.85, ISSN 1512-5556, kandidatkinja razmatra zakonsku regulaciju vođenja iskaza kao jednog oblika izvještaja koje su kadije morale redovno da šalju Vrhovnom šerijatskom sudu. Godine 1887. Zemaljska vlada za Bosnu i Hercegovinu je poslala svim kotarskim šerijatskim sudovima Okružnicu, u kojoj ih je obavijestila da su obavezni slati polugodišnje iskaze o ostavinama, dok je njihov zbir ulazio u Glavni poslovni izvještaj, koji se od početka 1886. godine popunjavao jednom godišnje. U radu kandidatkinja je posebnu pažnju posvetila ostavinskom iskazu koji predstavlja prvorazredni izvor na osnovu kojeg je moguće sagledati socijalno-ekonomska pitanja. Analizom dokumenata posebno se može uočiti materijalno stanje umrlih te jedna opća karakteristika siromaštva u zemlji.

U izvornom naučnom članku pod naslovom *Osvrt na rad i osoblje šerijatskog suda u Gračanici 1878-1914*. Gračanički glasnik, Broj 52, Godina XXVI, novembar 2021, str. 57-64, UDK 930.85, ISSN 1512-5556,, kandidatkinja dr. Hana Younis na osnovu izvorne arhivske građe prikazuje obim rada Šerijatskog suda u Gračanici sa ciljem da se potakne interes za takve teme i dodatno ukaže na značaj i osvjetli njegov rad. To je bio jedan od četrdeset i devet šerijatskih sudova u Bosni i Hercegovini koje je zatekla austrougarska uprava. Bio je od velikog značaja za muslimansko stanovništvo Gračanice i okoline, ali je to bilo i mjesto gdje su prava tražili i nemuslimani. Nova uprava je jasno definisala nadležnosti šerijatskih sudova, a zatim je počela sa registrovanjem njegovog osoblja poput ostalih sudskih instanci. Godine 1885. kadije su po prvi put registrovali svoje potpise i deponovali ih u Vrhovnom šerijatskom sudu i Zemaljskoj vladi. Iste godine donesena je naredba o slanju godišnjih iskaza, a pored toga svi sudovi su bili obavezni slati polugodišnje i tromjesečne izvještaje o umrlim i rođenim. Ti iskazi danas predstavljaju posebno važan izvor za sagledanje rada svakog pojedinačnog šerijatskog suda u Bosni i Hercegovini. Na kraju rada kandidatkinja zaključuje da analiza dokumenata pokazuje da je gračanički šerijatski sud bio dobro opremljen i materijalno osiguran i da je sve obaveze izvršavao na vrijeme. Ipak, važnost tog suda za muslimansku zajednicu u Gračanici i šire još uvijek nije dovoljno istražena što ostaje zadatak kojem treba posvetiti pažnju.

U članku pod naslovom *(Pre)štampa(va)nje djela i autorska prava početkom 20. stoljeća u Bosni i Hercegovini* (BOSNIACA, ČASOPIS NACIONALNE I UNIVERZITETSKE BIBLIOTEKE BOSNE I HERCEGOVINE, God. 25, br. 25, Sarajevo 2020), 88-98, ISSN 1512-5033 (Print) ISSN 2303 -8888 (Online) WEB: <http://bosniaca/nub.ba>), kandidatkinja dr. Hana Younis razmatra pitanje štampanja i preštampavanja već ranije objavljenih publikacija. Navodi da su se štamparije počele otvarati dok se Bosna i Hercegovina nalazila u okviru Osmanskog Carstva, ali da se na zaštitu autorskih prava još dugo čekalo. Zakonski okvir na koji su se mogli pozvati autori bio je član 428 kaznenog zakonika, koji je konkretno spominjao prava književnog i umjetničkog izražaja, ali to nije značilo da su autori imali određena prava, bez obzira da li su bili zemaljski pripadnici ili su dolazili iz drugih područja Monarhije. Kandidatkinja ukazuje na pisano i realno stanje autorskih prava u Bosni i Hercegovini na početku 20. stoljeća, u periodu ekspanzije štamparija i štampanih djela. Kroz konkretan primjer štampanja djela *Plan von Sarajevo und Umgebung – Plan Sarajeva i okolice* Adolfa Waleya od strane A. Kajona. kandidatkinja pokazuje kako je u praksi prvih štamparskih kuća bilo moguće zaštititi ili zloupotrijebiti autorska prava. Iako se sudski proces završio presudom da je A. Kajon načinio prekršaj i kažnjen je novačanom kaznom od 200 kruna, kompletan tiraž mu je oduzet a morao je platiti i sudske troškove. Da zakon nije bio precizan i da austrougarski zakoni nisu važili i na području Bosne i Hercegovine bili su svjesni i autori i štamparije. U toku samog suđenja optuženi je kao olakšavajuću okolnost navodio da zakon nije regulisao pitanje preštampavanja. Proces Walnys protiv Kajona je bila parnica koja ukazuje na više činjenica. Taj slučaj je pokazatelj problema sa kojima su se susretali ne samo autori nego i štamparske kuće u nedostatku jasnog zakonskog okvira o autorskim pravima u Bosni i Hercegovini u periodu austrougarske uprave.

U članku pod naslovom *اللغة العربية في البوسنة والهرسك: u- الكتابة العربية للغة البوسنية* *Arebica*, King Abdullah bin Abdulaziz International Center for Arabic Language, ed. Hana Younis, vol. 14, Rijad, 2019, str. 120-140, kandidatkinja dr. Hana Younis daje historijski pregled pojave arapskog pisma na prostoru Bosne i Hercegovine i ukazuje na koji način je arapsko pismo bilo zastupljeno te koji su osnovni smjerovi u kulturnoj-historiji i narativima bili prisutni. Alhamijado kao poseban smjer književnog izražaja i njegova popularnost u svakodnevnoj primjeni također su posebno analizirani. Pored toga kandidatkinja je ukazala na fenomen arebice i pokušaj da se ona ozvaniči u periodu austrougarske uprave u Bosni i Hercegovini kao jedno od zvaničnih pisama. Svi politički problemi i nesuglasice koje su

pratile taj pokušaj jasno ukazuju na važnost arapskog pisma u tradiciji i kulturi Bosne i Hercegovine.

U stručnom radu dr. Hane Younis pod naslovom *Uloga Zemaljskog vakufskog povjerenstva u rješavanju socijalnih problema početkom 20. stoljeća*. Zbornik radova (s naučno-stručnog skupa s međunarodnim učešćem, održanog u Zenici, 9. aprila 2019 godine, Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, Vakufska direkcija, Sarajevo 2019, 61-74. (ISBN 978-9926 - 8341-2-8 (vakufska direkcija IZ BiH; (ISBN 978-9958-697-53-1 (Islamski pedagoški fakultet) COBISS. BH -ID 28304390, ukazuje se na činjenicu da u vrijeme svake apsolutne promjene upravnog sistema ponajviše stradaju ljudi na marginama, obično i uglavnom siromašno stanovništvo. Prelaz iz 19. u 20. stoljeće je posebno bio težak za muslimansko stanovništvo koje se našlo izgubljeno između Osmanskog Carstva i Austro-Ugarske Monarhije. Promjena sistema, iseljavanje, gubljenje tradicionalne zaštite doveli su do osiromašenja velikog broja stanovnika. Jedna od institucija koja je imala finansijsku mogućnost pomoći ugroženim i siromašnim bio je vakuf, koji je, iako se nalazio pod budnim okom Zemaljske vlade, imao mogućnos da odigra izuzetno važnu ulogu u socijalnoj zaštiti mnogobrojnih ne samo muslimanskih porodica širom Bosne i Hercegovine. Analiza molbi za materijalnu pomoć, koje su upućivane svim nivoima vakufskih komisija ukazuje da su njihovi potpisnici dovedeni do izuzetno teške materijalne situacije te da su njihova "posljednja" nada bili upravo vakufi. Kandidatkinja navodi da je uloga Zemaljskog vakufskog povjerenstva u rješavanju socijalnih problema na početku 20. stoljeća bila nemjerljiva iz više aspekata. Ukoliko se pogleda raspodjela vakufskog novca, može se konstatovati da je veliki broj porodica širom Bosne i Hercegovine imao jedina redovna primanja upravo iz vakufskih sredstava. Tvrdi da su se u osnovi molbe za finansijsku pomoć koja se izdvajala iz vakufskih sredstava na početku 20. stoljeća, mogle podijeliti prema svrsi u nekoliko kategorija: molbe za jednokratnu pomoć, molbe za povećanje mjesečnih primanja, otpis dugova i kamata, te razne ostale molbe. Njihova posljednja, a nekad i jedina nada bila je upravo usmjerena ka instituciji vakufa kao rijetkom zaštitniku koji ih je čuvao od *fukaraštine*. Iako su vakufska povjerenstva pokušavala naplatiti svoja potraživanja, to nije rađeno po svaku cijenu. Socijalni aspekt i poniženje koji su dužnici ili molitelji vakufskih komisija mogli doživjeti, ukoliko bi vakufska povjerenstva insistirala na naplati, bila su uglavnom presudna. Kandidatkinja navodi da dokumenti također ukazuju da je odnos dužnika prema vakufskoj instituciji bio važan, ali isto tako da se svaka molba provjeravala preko mufetiša i muhtara mahale koji su bili najupućeniji u realno materijalno stanje potpisnika molbe. Na kraju kandidatkinja zaključuje da se svi pojedinačni slučajevi čine sličnim, ali je i svaki od

njih nosio posebnu priču koja je oslikavala vrijeme i mjesto i davala neizbrisiv historijski pečat realnog života u burnom historijskom periodu.

U izvornom naučnom članku pod naslovom *Nezakonita djeca pred zakonom – dokazivanje očinstva pred sudom u Bosni i Hercegovini na razmeđu 19. i 20. stoljeća* (Prilozi Instituta za historiju, 47; 2018, str. 45-67) <https://www.ceol.com/search/article-detail?id=744897>, kandidatkinja dr. Hana Younis na osnovu arhivske građe ukazuje na fenomen dokazivanja očinstva u Bosni i Hercegovini. Ta tema ukazuje na mnogobrojne promjene koje je sa sobom donijela austrougarska uprava. Kandidatkinja u članku traži odgovor na pitanje kako su izgledale sudske parnice, koja su bila prava djeteta a koja majke. Kroz konkretne primjere kandidatkinja ukazuje na praksu, probleme, prava i želje koji su pratili te procese. Analiza građe ukazuje da su parnice za dokazivanje očinstva vođene u cilju dobivanja alimentacije za dijete, te da su ih pokretale uglavnom majke, a rjeđe tutori i sama djeca. Parnice nisu bile dugotrajne, ali su podrazumijevale svjedoke koji su ponekad davali iskaze više puta. Za donošenje presude od ključne važnosti je bilo dokazati da je optuženi imao intimne odnose sa majkom djeteta, u periodu ne kraćem od deset mjeseci „prije rođenja“. Određena visina alimentacije izricana je odmah uz presudu, ukoliko je bilo dokaza da je optuženi otac djeteta. Analiza matičnih knjiga krštene djece ukazuje da je broj „nezakonite“ krštene djece u Sarajevu bio 23,6%, što predstavlja veliki procent koji ukazuje da je ta pojava bila sastavni dio svakodnevnice, što je kandidatkinja ilustrovala kroz dostupne brojke. Ipak, ta slika je bila prisutna samo u velikim gradovima u Bosni i Hercegovini, dok se u manjim mjestima bila vrlo rijetka.

U naučnom članku pod naslovom *Lēse-Majēste – an Exception or Part of Everyday Life in the period of Austro-Hungarian rule in Bosnia and Herzegovina*, prevodu (*Zločin Uvreda Veličanstva - iznimka ili svakodnevnica u periodu austrougarske uprave u Bosni i Hercegovini*) u: Historical searches, No. 17, Sarajevo, 2018, 61-80, kandidatkinja posebno razmatra pitanje odnosa prema caru jer se time ogledao i odnos spram nove uprave. Stoga je od posebne važnosti bila zaštita časti monarha i njegove porodice. Kontinuitet činjenja ovog zločina kao i broj procesa koji su stizali do Vrhovnog suda ukazuje da je on bio u značajnoj mjeri dio svakodnevnice. Da bi se pokrenuo sudski proces i procesuirala osoba zbog pse činjenog zločina Uvrede Veličanstva bilo je neophodno da je uvreda izgovorena pred više od jedne osobe, a zakon je predvidio i javno mjesto, ali je prema analiziranim procesima svako mjesto smatrano javnim - od ulice, kafane do sobe u privatnoj kući. Čast cara i njegove porodice bila je zaštićena zakonskim aktima i pod nadzorom sudskih organa. Važnost poruke koju upućuje vlast kroz član zakona o Uvredi Veličanstva jasna je i konkretna. Njome je

stanovništvu poručeno da ukoliko se dozvoljeni kodeks ponašanja prekrši slijedi kazna. Njihovo kažnjavanje nije važno samo u smislu zakonskih normi, mnogo je važnija bila poruka koja se upućivala društvu. Zločin Uvrede Veličanstva i člana njegove porodice polahko je sa svojom proklamacijom postajao dio svakodnevnice stanovnika Bosne i Hercegovine i dok je u prvim godinama bio kažnjavan kraćim zatvorskim kaznama, vremenom je prerastao u čest zločin da bi se 1914. i 1915. godine mogao svrstati u dio svakodnevnog života.

U izvorno naučnom članku pod naslovom *Bosna. Zemlja špijuna i večite sumnje. Crtice iz konfidentskih izvještaja iz 1902. godine* (Glasnik arhiva i Arhivističkog udruženja Bosne i Hercegovine, Sarajevo 2018, 48, 149-170), <https://www.ceol.com/search/article-detail?id=769646>), kandidatkinja dr. Hana Younis nastoji da ukaže na načine špijuniranja, osobe koje su špijunirane a posebno na pitanja koja su bila ključna u redovnim špijunskim izvještajima. Tvrdi da su izvještaji konfidenata imali izuzetno važnu ulogu u kreiranju politike prema ključnim događajima krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Mreža koju je austrougarska vlast sa ministrom Kalajem na čelu formirala bila je u svim porama društvenih dešavanja, što je vladi davalo prednost u odnosu na opoziciju. Mnogobrojni špijuni nisu bili pozicionirani samo u Bosni i Hercegovini nego i u široj regiji. Fascinantna je bio broj izvještaja koji su sačuvani samo za 1902. godinu, što jasno pokazuje koliko se svaki pokret pratio i koliko je vlast u Bosni i Hercegovini nastojala kontrolisati svaki korak opozicije. Svaka kompleksnost političkog života u 1902. godini jasno se oslikavala kroz špijunske izvještaje i predstavljala jasan pokazatelj smjera državne politike i načina na koji se ona odnosila sa ključnim problemima u datom trenutku. Izvještaji konfidenata su jasno pokazivali kolika je razlika postojala između pojedinih špijuna kao i koliko je bilo važno sačuvati tajnost čak i u odnosima sa drugim konfidentima. Razlozi koji su poticali pojedince da budu dio konfidentske mreže šaroliki su. Ukoliko bi neki od konfidenata bio otkriven morao se povući, a vlast je pribjegavala dovođenju nepoznatih osoba koje bi vremenom postepeno sticale povjerenje određenih društvenih slojeva i tako imale direktan uvid u sve njihove planove. Široko rasprostranjena mreža konfidenata odigrala je zasigurno važnu ulogu u rješavanju unutrašnjih problema. To se posebno odnosilo na prelom 19. i 20. stoljeća koji je na političkoj sceni obilježen mnogobrojnim političkim pitanjima koja će u narednim godinama doživjeti svoj epilog. Analiza tih izvještaja jasno ukazuje na smjer državne politike i neke od načina njenog opstanka i učvršćivanja u Bosni i Hercegovini.

U izvornom naučnom članku pod naslovom *Razvjenčanje kroz dokumente Vrhovnog šerijatskog suda u prvim decenijama nakon austrougarske okupacije* (Proceeding of the Fifth

International Congress on ISLAMIC CIVILISATION IN THE BALKANS, May 2015, Sarajevo Istanbul 2018, ISBN 978-92-9063-328-0), kandidatkinja dr. Hana Younis ukazuje na činjenicu da je dolazak Austro-Ugarske Monarhije u Bosnu i Hercegovinu imao dalekosežne posljedice. Šerijatske odredbe čiji je prevashodni cilj bio da se očuva porodica, kažnjavanje krivca za njen raspad i one prema kojima se brak mogao razvesti u periodu austrougarske uprave su ne samo izmjenama zakona i ovlaštenja nego i izmjenama svakodnevnih navika, okruženja, u tadašnjoj situaciji često bile zloupotrebljavane. Porast broja razvoda u vremenskom okviru od 1888. do 1903. godine je konstantno rastao a za tih petnaest godina taj broj je bio udvostručen. Bio je to jasan pokazatelj promjena u društvu, kao i mnogobrojnih problema koji su uticali na porodicu kao osnovnu ali i najosjetljiviju kategoriju društva. Kandidatkinja smatra da je na taj proces uticalo mnogo činjenica dodatno iskomplikovanih promjenama političke uprave i njihovim uticajem na pravne i vjerske institucije. U isto vrijeme on je bio jasni pokazatelj isprepletenosti tradicije i modernizacije, starog i novog, koji je ostavljao trag u svakodnevnom životu žene koja je u mnogim slučajevima bila između ala franka i ala turka.

U izvornom naučnom članku pod naslovom *Selami i poljubci sa fronta* (Prilozi instituta za historiju, 2017, 46, str. 139-158 <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=670848>), kandidatkinja dr. Hana Younis ukazuje na činjenicu da je početak Prvog svjetskog rata promijenio svakodnevni život stanovnika Sarajeva, njihove svakodnevne navike zamijenila je borba za opstanak. U radu se na osnovu sačuvanih privatnih pisama porodice Žiga, nastalih u periodu od 1914. do 1918. godine, ukazuje na različita viđenja rata i odnose prema njemu. Analiza privatnih pisama porodice Žiga, supruga Mahmut ef. i Ćamila hanume ukazala je na jedan važan zapostavljeni segment u domaćoj historiografiji, svakodnevni život porodice razdvojene zbog ratnih djestava, u okolnostima u kojima je ratna zbilja diktirala pravila. Iako je svaka osoba imala svoju ratnu priču ipak su pisma Mahmut ef. i supruge Ćamile bila jasan prikaz prioriteta borbe svakodnevnicke zaljubljenog para razdvojenog ratnim dešavanjima. Ona su pogađala i njihove djevojčice koje su prije rata imale zaštitu i pažnju oca, pa je njihova želja za njim i neshvatanje uzroka razdvojenosti bila jasan pokazatelj dječijeg viđenja rata. Mahmut ef. je svakodnevno pisao svojoj supruzi a a svoju ljubav je redovno iskazivao slanjem selama i mnogobrojnih poljubaca na kraju pisma. Sačuvana pisma jasno ukazuju na to da je ratna zbilja pogađala sve članove porodice Žiga, u mjeri u kojoj se to odnosilo na njih lično. Rat je za njih počeo kad je Mahmut ef. regrutovan, a završio se kad se vratio kući. Kandidatkinja navodi da je Mahmut ef, u pismima supruzi rijetko spominjao rat, ali su zato pisma između njega i njegovog brata - Salih ef., Ćamilinog brata Ismeta i

drugih prijatelja na frontovima bila odraz ličnog doživljaja nove stvarnosti koja ih je okruživala. Dok su Mahmutovi prijatelji koji su ostali u Sarajevu pokušavali da dostave vijesti o prilikama u gradu, oni koji su bili regrutovani pisali su mu samo o preživjelim i umrlim nakon borbi.

Kandidatkinja dr. Hana Younis je u izbornom periodu učestvovala na pet međunarodnih konferencija i dvije domaće.

- Međunarodna konferencija „Ustavnost Bosne i Hercegovine kroz historiju“, Institut za historiju 23. 11. 2021.
- Naučni skup *Uloga i značaj Gazi Husrev- bega u historiji Bosne i Hercegovine*“ Institut za historiju UNSa, Historijski arhiv Sarajevo, Gazi Husrev-begova biblioteka 22. 09. 2021., referat: *Gazi Husrev begov vakuf u dokumentima Vrhovnog šerijatskog suda u Sarajevu 1878-1914.*
- Naučni skup *Slovo o Mostaru*, Fakultet humanističkih nauka Univerzitet Džemal Bijedić u Mostaru 20. 10. 2020. referat: *Mostarska svakodnevnica kroz dokumente šerijatskog suda u Mostaru 1878-1914.*
- Međunarodna konferencija: *Prijelomne godine bosanskohercegovačke prošlosti*, referat: *Nemuslimani pred kadijom nakon 1878. godine*, 22. i 23. novembar 2019.
- Izlaganje: *Frontiers' changes as the driving force of migration movements in Bosnia in 19th Century*: 11 th International Colloquium on the theme „Frontiers and Borders Regions“ Tunisian, Mediterranean Association for Historical, Social, and Economic Studies; Tunisian World Center for Studies, Research and Development, Beja, Tunis, 28. 11. - 30. 11. 2018.

Što se tiče uredništva i članstva kandidatkinje u redakcijama potrebno je navesti naredne činjenice. Kandidatkinja dr. Hana Younis je bila glavna i odgovorna urednica časopisa *Prilozi Instituta za historiju* u Sarajevu br. 47, 2018. Bila je član redakcije časopisa *Historijska traganja* br. 17/2018, 19/2020, Bila je član redakcije časopisa *Prilozi historiji Sarajeva* br. 9/2020, br. 10, 2021, Muzej Sarajeva; glavna i odgovorna uredica monografije Sedad Bešlija; *Istimalet. Bosna i Hercegovina u osmanskoj političkoj strategiji (15. i 16. stoljeća)*, Institut za historiju – Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo 2017, kao i glavna i odgovorna urednica monografije dr. Muhameda Nametka: *Bankarstvo Bosne i Hercegovine u periodu austrougarske uprave*, Institut za historiju – Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo 2017. Bila je i član redakcijskog odbora knjige Hasan Škapur, *Odnos osmanskih vlasti prema bosanskom ustanku (1875-1878. godine)*, Centar

za osmanističke studije, Sarajevo 2017; te član Uredničkog odbora časopisa *Arts and Social Sciences Journal*, eISSN 21516200 (Online) 2016-2019.

U izbornom periodu kandidatkinja dr. Hana Younis je bila član više komisija za izbore u naučna zvanja u Institutu za historiju. Bila je i dio radne grupe za izradu Pravilnika o utvrđivanju kriterija za projekte Instituta za historiju. Kandidatkinja je bila recenzent nekoliko radova domaćih i inostranih časopisa, kao i recenzent knjige dr. Amile Kasumović: *Austrougarska trgovinska politika u Bosni i Hercegovini 1878-1914*, UMHIS, Sarajevo, 2016, Prilozi instituta za historiju u Sarajevu, br. 46, Sarajevo 2017. i Ehlimana Memišević: *Sudovi. Komparativna studija*. Centar za napredne studije, Sarajevo, 2019. u: *Historijska traganja*, br 20, Sarajevo 2020. Prilozi instituta za historiju u Sarajevu, br. 46, Sarajevo 2017.

Kandidatkinja je u prethodnom izbornom periodu učestvovala u radu na više projekata:

- Kantonalno ministarstvo obrazovanja, nauke i mladih, Projekat: „Razbojništvo i pobune na prostoru Bosne i Hercegovine kroz historiju“ 2016-2017.
- Kantonalno ministarstvo obrazovanja, nauke i mladih; „Ekonomski život u Sarajevu u drugoj polovini 19. stoljeća“, 2017.
- Ministarstvo civilnih poslova: Bosne i Hercegovine Projekat: član tima na projektu: „Bosanskohercegovačko kulturno-historijsko naslijeđe u okviru međunarodne kulturne saradnje“, 2017.
- Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, projekat „Svakodnevni život na razmeđu 19. i 20. stoljeća“ 2017-2018.
- Kandidatkinja je bila voditeljica projekta „Arapski jezik u Bosni i Hercegovini“ 2018-2019, pod pokroviteljstvom King Abdullah bin Abdulaziz International Center for the Arabic Language, Rijad, Saudijska Arabija

Kandidatkinja dr. Hana Younis u sklopu programa Erasmus ispred Univerziteta u Sarajevu u periodu od 4. 5. do 11. 05. 2019. godine je boravila na Middlesex University u Velikoj Britaniji i završila trening. Počasni je član Arab Women Media Centar (AWMC) Amman, Jordan i član Upravnog odbora i jedan od osnivača Udruženja za osmanske studije u Sarajevu.

Prijedlog s obrazloženjem

U svom dosadašnjem naučnom radu, kandidatkinja Hana Younis je ostvarila značajne rezultate koji pokazuju da je njen interes usmjeren na razmatranje važnih pitanja u bosanskohercegovačkoj historiji XIX stoljeća. Radovi su uglavnom pisani na izvornoj arhivskoj građi i relevantnoj literaturi, a objavljeni su u priznatim naučnim publikacijama. Kandidatkinja je pokazala veliku sposobnost u obradi kompleksnih tema iz historije Bosne i Hercegovine XIX stoljeću, stručnoj interpretaciji izvorne građe i literature i u donošenju zaključaka zasnovanih na provjerenim činjenicama. Uzimajući u obzir navedeno te zakonske uslove za izbor u naučna zvanja na Univerzitetu u Sarajevu, Komisija konstatira da kandidatkinja dr. Hana Younis ispunjava uslove za izbor u zvanje **Naučni savjetnik** za oblast starije historije (osmanski period).

U skladu s tim, Komisija sa zadovoljstvom predlaže Vijeću Instituta za historiju da usvoji izvještaj Komisije i da kandidatkinju dr. Hanu Younis izabere u zvanje **Naučni savjetnik za oblast starije historije (osmanski period)**.

K O M I S I J A

-----
dr. Zijad Šehić, redovni profesor, predsjednik

-----
profesor emeritus dr. Enes Pelidija, član

-----
dr Edin Radušić, redovni profesor, član

Sarajevo, 05. 02. 2022. godine